

Auxiliars de biblioteca a l'Institut Thos i Codina de Mataró Una experiència d'aprenentatge servei sense saber-ho

Maria Majó Clavell¹

L'article Auxiliars de biblioteca a l'Institut Thos i Codina de Mataró. Una experiència d'aprenentatge servei sense saber-ho, descriu la tasca realitzada, ja fa anys, durant 3 cursos, a la nostra biblioteca i que tenia com a objectiu fer que petits grups d'alumnes, amb una formació biblioteconòmica i de valors col·lectius específica, tinguessin la responsabilitat de participar activament al seu funcionament. La idea sorgí de la necessitat d'aconseguir que la BBT fos un àmbit viu, educatiu i amb la major aflluència d'alumnat possible; objectius que, en bona part, s'aconseguien. Però realitzar aquesta experiència en aquella època, sense gaire més suports que el voluntarisme era molt difícil i el procés acabà amb el tancament provisional de la BBT. El record d'aquesta etapa és molt estimat per tota la gent que hi participà: alumnes, responsables de la BBT i membres de l'AMPA que s'hi implicaren.

Presentació

*“Un llibre obert, un cervell que parla.
Un llibre compartit, un esperit que escalfa.
Un llibre tancat, un amic que espera.
Un llibre trencat, un cor que plora”
(Proverbi hindú)*

Ens remuntarem al curs 2001 per explicar una experiència de participació en el funcionament d'una biblioteca escolar (BBT) per part de l'alumnat, experiència que ajudà a millorar els seus serveis, n'estimà la vitalitat i difongué la tasca que s'hi feia no només per l'institut, sinó també pel barri.

En diem auxiliars de BBT, però en realitat foren molt més que auxiliars, ja que eren el grup dinamitzador i responsable que la BBT fos ben viva i visitada per gran part de l'alumnat de l'institut.

Els auxiliars formaven part d'un projecte de la BBT més global, que maldava per fer més accessible la lectura i la cultura a tot l'alumnat del centre i a les persones que vivien a prop de l'institut.

Verònica Dreschel i jo mateixa en fórem les responsables, però comptàrem amb el suport d'una bona part del professorat, de l'equip directiu i, molt especialment, de l'AMPA, que sempre cregué que la BBT era un bon recurs per a tot l'alumnat i que cada persona li podia donar la utilitat que li convingués segons les seves necessitats. Es va esmerçar més

¹ Maria Majó Clavell és mestra i llicenciada en filologia catalana. Ha exercit a parvulari, primària, ESO i Batxillerat a Mataró. Actualment està jubilada.

recursos econòmics dels que es podia per poder tenir una estudiant de biblioteconomia cada dia i la BBT oberta moltes hores durant la franja extraescolar.

Però sense el treball constant i esperançat de la Verònica, que cada dia posava una fe renovada en el projecte i que oferia la seva amistat als nois i noies que s'acostaven a la BBT, mai no s'hauria pogut tirar endavant aquesta experiència.

És amb il·lusió, molta d'estimació i un punt d'enyorança que, ella, avui en una altra tasca professional, i jo jubilada, totes dues hem recordat aquells dies i que hem decidit fer-ne la narració per si algú s'anima a engegar una experiència semblant.

Volem dir per endavant que és una experiència molt senzilla i per això aplicable a qualsevol BBT i, ens atreviríem a dir, a qualsevol entorn on es desitgi que els infants o joves siguin constructors del seu entorn col·lectiu.

Aquests tenen potencialment una energia, una imaginació i fins i tot una constància difícils de seguir per part nostra, qualitats que, ben orientades, poden fer realitat qualsevol iniciativa imaginada, sempre que sigui ben explicada i que hi hagi participació.

L'experiència concreta dels auxiliars, que descriurem a continuació, i que funcionà durant tres cursos, ara, el 2007, no funciona, tot i que sí que ho fa la BBT en una nova etapa.

Creiem, però, que fou interessant i molt positiva, com també creiem -i esperem explicar-ho prou bé- que tenia moltes de les característiques essencials de la metodologia socioeducativa de l'aprenentatge servei (APS), tot i que parlem d'uns quants anys enrere... no sabíem ni ens podíem imaginar que existia, l'APS.

Per entendre millor l'experiència començarem per descriure l'entorn on es desenvolupà el projecte, per intentar anar concretant després tots els seus aspectes.

Evidentment no serà una descripció objectiva, sinó el relat apassionat de dues persones que, a més de compartir un projecte, ens férem molt amigues.

L'institut

Ens trobem al curs del 2001, en un institut de secundària de la perifèria de la ciutat de Mataró situat a la cruïlla dels barris Cirera, Molins i Figuera Major, un institut que antigament havia estat escola d'EGB i després escola de Formació Professional, història que marca la seva vida perquè, malgrat tots els esforços, tot just ara comença a tenir el mateix prestigi que els instituts de la ciutat que han fet Batxillerat des de la seva creació.

Fa pocs anys, també, s'ha implantat la Reforma Educativa que ha portat els nois i noies de 12 i 13 anys a l'IES i que ha trasbalsat tota l'acció educativa, l'ambient i la mateixa tasca del professorat, ja que hi ha creat un canvi profund, provocant dubtes, desànim i la sensació d'haver de fer ensenyament a adolescents que amb la seva energia i, a vegades, amb la seva manca d'autocontrol provoquen situacions difícils de resoldre.

A nivell intern és un institut amb una gran diversitat cultural d'alumnat d'arreu, i, la majoria, socialment molt febles.

L'alumnat de nova ciutadania, en un percentatge de més d'un 30%, prové sobretot del Magrib i d'Amèrica llatina, i com que l'institut sovint no omple totes les places al setembre, l'arribada de nois i noies directament des del seu país és un degoteig constant, amb totes les conseqüències de necessitat de recursos específics d'adaptació i d'aprenentatge de la llengua que aquest fet comporta. A això cal afegir-hi que el 70% restant té com a llengua familiar el castellà.

Val a dir, en defensa de l'institut, del seu professorat i de l'AMPA, tan col·laboradora, que aquesta realitat sempre ha estat ben acceptada i que s'intenta fer mans i mànigues perquè l'alumnat nouvingut tingui sempre el màxim de suport específic possible.

Hi ha molt poca presència d'alumnes provinents de la classe mitjana autòctona i la presència de la llengua catalana com a llengua de comunicació és quasi absent, i com a llengua d'aprenentatge encara no està normalitzada a totes les assignatures.

Però hi ha un equip docent jove, compost per professorat de l'antiga FP i del Batxillerat, a més d'un grupet que proveníem de l'EGB. Aquest equip s'ha consolidat i fa una molt bona tasca pedagògica, tot i les dificultats, que ha fet que progressivament es vagi coneixent més i més l'institut Thos i Codina per la seva qualitat pedagògica, superant, també, a poc a poc, els antics etiquetats negatius.

Des del primer moment de la Reforma s'iniciaren al nostre institut petits experiments, a més del de la BBT, que avui es poden considerar d'APS: el Crèdit Variable de Botànica Pràctica i el Taller de Teatre.

El CV de Botànica Pràctica consisteix a aprendre nocions del món vegetal, partint de la cura del jardí de l'institut, que és gran i força verd, tot seguint el curs de les estacions de l'any amb les diverses tasques de jardineria: sembra, poda, neteja, cura de les flors, etc. No cal dir que a aquest crèdit hi assisteix bona part de l'alumnat dit 'conflictiu' o de nova arribada, i que el treball del jardí té moltes i molt positives conseqüències: més respecte per l'entorn verd de l'institut, més bellesa al jardí i molts coneixements interessants que no s'oblidaran perquè s'han après en una experiència molt pràctica i amb una finalitat comunitària que va més enllà del mateix aprenentatge.

És fruit d'aquest crèdit i de la tasca ecològica de la seva professora la concessió del distintiu d'Escola Verda del Thos i Codina, i ha estat el primer institut de la ciutat que l'ha rebut.

El Taller de Teatre és un dels tallers de l'Obra Cultural del Centre Cultural 'La Caixa' de Granollers, el qual impulsava i coordinava un conjunt de 20 grups i cada primavera oferia la seva producció al públic en una Mostra de Teatre que se celebrava a Granollers i a la qual hi participaven com a públic tant famílies com alumnat. Ara La Caixa ha tancat el Centre Cultural i la Mostra de Teatre ja no es fa.

Aquest taller i el crèdit de Teatre, també ha estat una de les experiències més boniques de la meva tasca a l'institut: veure nois i noies vinguts de països amb una cultura escolar molt diferent de la catalana, que no només no havien fet mai teatre al seu país, sinó que gairebé no parlen el català, expressar-se, obrir-se i reflectir a les dramatitzacions moltes de les vivències que sentien és un regal per al monitor i per a mi que mai no oblidarem.

La biblioteca

En el moment del qual parlem, la BBT no és un servei reconegut, promogut ni estimulat des del Departament d'Ensenyament, sinó una aposta agosarada. Fins i tot no tothom de l'institut creu que pugui ser un espai imprescindible per connectar amb els llibres, amb la cultura, un espai serè de treball, de sentir-se acompanyat i on hi hagi un 'ambient de suport' per a l'aprenentatge d'aquell que més ho necessita.

El 2001 ja havíem superat una primera etapa, que havia durat els dos cursos anteriors, d'endreça, de llençar llibres obsolets, de reorganitzar la BBT, de posar alguns armaris més, buscant els sobrers de les aules, per als llibres nous que compràvem o que ens donaven.

Aquella etapa primerenca no havia estat gens fàcil: què es pot fer amb uns armaris tancats plens de llibres antiquats, la majoria en castellà, donacions i recaptés de qui sap qui, fetes sense criteri biblioteconòmic, volums plens de pols..., què havíem de fer les dues mestres

que començarem la renovació, sense formació específica en BBT escolars ni suports externs... Doncs iniciar un camí incert amb la intuïció que 'una BBT ha de ser quelcom molt positiu per als nois i noies'!

Amb la BBT un xic endreçadeta volem que sigui viva i molt visitada, però per aconseguir això, calen molts esforços de tothom: dels seus responsables, però també dels usuaris i usuàries; tot i que el repte més important és com fer-nos-ho per tenir una bibliotecària que pugui obrir la BBT força hores. Per sort, la Verònica fou contractada amb un gran esforç de l'AMPA i amb una petita aportació de l'Ajuntament.

Avui, el 2007, afortunadament, el Departament d'Educació reconeix, per fi!, la tasca educativa i social de les BBT escolars i els ofereix diversos suports a través dels Punt-edu.

Però, ho repetim perquè sembla difícil de concebre, en l'època de la qual parlem, impulsar una BBT escolar activa era tot un repte i un esforç titànic per als bojos que ens hi posàvem!

Ens ajuda molt, per la vitalitat de la BBT, les lectures que recomana el professorat dels departaments de les diverses llengües, ja que fan que quasi tot l'alumnat d'ESO i bona part del de Batxillerat passi a buscar i a tornar llibres. En aquest aspecte, el suport del professorat de llengües és inestimable!

Des del primer moment també enfoquem la BBT com un servei pel barri, en dèiem biblioteca oberta per convèncer-nos que ha de ser un focus de cultura per al veïnatge. La veritat és que de veïns i veïnes en vingueren poquets, però aquest enfocament ens ha fet avançar i tenir sempre una mirada també oberta envers la realitat de l'entorn.

La biblioteca pública de Mataró, la Pompeu Fabra, queda just a l'altra punta de la ciutat, a una distància física i mental difícil de salvar. No volíem no tenir biblioteques al barri i, mentre no n'hi hagués una de pública, nosaltres, pensàvem, havíem de substituir aquell dèficit. Val a dir que avui encara no hi ha cap més biblioteca a prop de l'institut i que la mancança segueix essent molt greu!

En aquesta comesa de BBT oberta, l'AMPA sempre hi ha jugat fort i és qui contacta amb les associacions de veïns properes, per donar-los a conèixer la nostra proposta i les moltes possibilitats que pot tenir una BBT amb voluntat de servei al barri.

Cada principi de curs es fan visites a la biblioteca per a l'alumnat nou de primer. Se'ls n'explica el funcionament, l'ús que poden fer-ne, la Classificació Decimal Universal i es fa una petita pràctica perquè aprenguin a usar bé la BBT i a saber-s'hi moure correctament.

Una altra qüestió important, un cop feta la primera adequació, és obrir la BBT a l'hora del pati del matí, i puc dir que, com a mestra, ha estat un dels llocs on he gaudit més, malgrat les dificultats, de petits moments de veritable felicitat professional quan l'alumnat més allunyat del món del coneixement ve a fer una pregunta cultural, a demanar un llibre, a fer la mini-recerca d'un mot desconegut. Veure els alumnes amb desig d'aprendre però amb pocs recursos culturals familiars que vénen a aprofitar aquella estoneta per aprofundir en els seus estudis...

La nostra BBT és oberta a tothom i aquest, com hem dit, és un dels seus principis fonamentals, però és ben cert que hi acudeixen sobretot els nois i noies que no tenen ordinador a casa ni bones enciclopèdies ni pares disposats i amb possibilitats d'ajudar-los. Fa una funció de compensació social i d'equitat escolar important, ja que sense posar el rètol de 'BBT per a alumnes amb pocs recursos', en realitat ho és, tot i que també és un punt de trobada entre tot tipus d'alumnat.

La relació i l'amistat interculturals també es fomenten conscientment a la BBT. Des de tenir diccionaris àrab-espanyol (d'àrab-català, inexplicablement, encara no n'hi ha!), passant per tenir llibres de lectura molt fàcil per afermar la lectura en català per als que tot just el comencen a aprendre, fins a maldar per tenir llibres en els idiomes d'origen.

Quan alguna família va al Marroc o a la Xina li demanem que ens porti llibres infantils i juvenils -que allà també costen molt de trobar!- i emociona veure nois i noies llegint, amb una intensitat sorprendent, un llibre en la seva llengua d'origen. Pensem que amb aquesta lectura fan un breu viatge de retorn al seu paisatge i a la seva infantesa i que la llengua materna, llegida aquí, els ajuda a no oblidar-los. Tenir aquests llibres també ajuda perquè els nois i noies magribins o xinesos expliquin aspectes de la seva llengua, dels seus costums o que narrin aquests contes a altres companys i companyes de la BBT.

En aquest ambient, veure nois i noies de primer d'ESO, els apreciats auxiliars, bellugar-se per la BBT com un peix a l'aigua, ajudant companys i companyes, endreçant llibres o fins i tot renyant algú que en feia un mal ús, era tota una satisfacció!

Durant aquesta segona etapa, participàvem, formant el grup del Maresme, del Grup Bibliomèdia, una colla de mestres bojós per la BBT escolar, que intenta donar suport a les respectives biblioteques de primària o de secundària i que no para mai de reivindicar un marc diferent de reconeixement de la tasca educadora que es pot fer des d'una petita i senzilla BBT escolar. Ben segur que el reconeixement que avui dona el Departament d'Educació a les biblioteques escolars té a veure amb la tasca continuada de defensa i de difusió de les possibilitats de les biblioteques escolars que feia i fa el Grup Bibliomèdia.

Llavors s'impulsaren també trobades entre els responsables de BBT dels sis instituts de Mataró, costà molt que quallés aquesta iniciativa i durà poc, però férem un primer i treballat tast del que ara s'anomena 'treball en xarxa' i emplaçarem l'Ajuntament de Mataró i la mateixa Biblioteca Pública a entomar el repte.

La BBT del nostre institut, darrerament, ha estat del tot tancada durant un curs i s'han aturat totes les seves activitats. Els problemes de la seva supervivència han estat molts i severs. Hem parlat ja de la dificultat de tirar-la endavant amb tan pocs recursos econòmics -les despeses de l'AMPA per a la BBT suposaven més de la meitat del seu pressupost i això era insostenible-, de la manca de temps de la bibliotecària i de la tutora tècnica que cal dedicar a qualsevol BBT per fer que sigui operativa, però la justesa de la plantilla de professorat no permetia més dedicació horària i això feia les hores de la tutora de BBT del tot insuficients. Tot això i altres problemes com malalties portaren al tancament no volgut ni definitiu.

Afortunadament, després d'un temps de crisi, la BBT s'ha pogut tornar a obrir, com a Punt-EDU, amb una remodelació fantàstica: ara és una sala molt agradable i bonica, s'ha reformat tota la instal·lació, s'ha canviat el mobiliari i els ordinadors ja no són aquelles ferralles prehistòriques que 'es penjaven' un dia sí i l'altre també!

Altres cop ofereix els seus serveis, però és un tornar a néixer i alguns dels projectes que llavors s'hi feien cal replantejar-los de cap i de nou.

I, ara per ara, l'experiència dels auxiliars de BBT que ara descriurem encara no s'ha reprès...

Neixen els auxiliars de biblioteca

Partim de la necessitat de dinamitzar la BBT i de millorar el comportament de l'alumnat que hi acudeix i, en certa manera, de fer que tothom sigui protagonista de l'existència de la BBT.

Per a la proposta de BBT oberta al barri que volem cal una bona organització i més personal del que disposem, per donar abast a totes les demandes que tenim.

Malgrat ser una BBT petitona, amb una instal·lació deficitària, té una gran voluntat de ser un pilar fonamental en el currículum escolar de l'alumnat amb pocs recursos acadèmics familiars.

Millorar l'assistència de l'alumnat, fer servei al professorat i afavorir la presència del veïnatge són uns desitjos molt sentits.

Volem també ser un referent cultural dels barris on es troba l'institut, mentre no es faci una bona BBT pública a prop.

Però desitgem, sobretot, aconseguir que l'alumnat se senti corresponsable del funcionament de la BBT, engegar una experiència de cooperació pedagògica, i pensem que aprendre a fer funcionar una BBT, per als nois i noies, és també una manera d'aprendre a gestionar una experiència col·lectiva.

L'experiència ha durat 3 cursos, del 2001-02 al 2003-04, en els quals s'ha anat ampliant i consolidant tot el projecte, amb alguns nois i noies que han seguit dos cursos i d'altres que només un, fins que ha acabat definitivament, no per si mateixa, sinó a causa dels problemes més generals de supervivència de la BBT.

No ha estat una experiència molt concorreguda, en total hi deuen haver passat només una quarantena d'alumnes, però l'empremta que ens ha deixat ha estat molt positiva. El fet que sigui d'abast reduït i molt senzill també la fa més aplicable en altres entorns, siguin o no BBT.

Ha estat una experiència bonica, que recordem amb l'alegria d'una feina que ens ha engrescat i ens ha fet millorar.

Al punt següent explicarem el funcionament concret del projecte que tant ens ha agradat.

Inici

A principi de curs, s'explica als delegats de classe què són els auxiliars de BBT i a les tutories també se'n parla; comptem sempre amb el suport del professorat.

Els nois i noies que hi volen participar voluntàriament s'apunten i són convocats a una primera trobada a la BBT, en la qual es fa una descripció més àmplia de les tasques i dels drets i deures dels auxiliars.

La informació es dona a tot el primer cicle d'ESO, però s'intensifica al primer curs, perquè els de segon ja tenen la informació del curs anterior. En general són nois i noies d'aquests dos cursos, els que s'hi apunten.

Aquest projecte té dues fases força diferenciades en el temps: una primera de formació o aprenentatge i una segona de servei.

La responsable de la formació és, en primer lloc i directament, la bibliotecària Verònica Dreschel i com a col·laboradora jo mateixa, que sóc la tutora tècnica de la biblioteca. S'hi pot apuntar qualsevol alumne, sense distinció, sense tenir en compte el seu comportament previ, nivell acadèmic ni cap altre requisit; només compta el seu desig.

Tothom pot apuntar-se a la formació, fins i tot alguns que preveiem que no mantindran el seu compromís i que potser no arribaran a fer el servei, però a qui es dona l'oportunitat de fer-ne el tast.

Cal dir, en honor a la veritat, que tot el projecte d'auxiliars de BBT ens l'inventarem perquè era habitual que alguns nois i noies ens vinguessin a dir a la bibliotecària o a mi: "Et puc ajudar? Puc fer alguna cosa?", i espontàniament feien alguna de les tasques que ens veien fer a nosaltres.

Podem dir que hem formulat i estructurat una experiència que els mateixos nois i noies ens han demanat, explícitament o implícita, quan rondaven per la BBT.

És curiós com, subtilment, els nois i noies ocupen espais que els són agradables, i s'hi fan presents amb una constància inesperada, quan aquests espais els aporten quelcom o quan, senzillament, els ajuden a trencar una soledat major de la que la gent adulta endevina.

Primera fase: aprenentatge

El contingut del programa de formació pot sistematitzar-se en:

Continguts:

- Coneixement d'una BBT i de la seva organització (fitxes de la Diputació de Barcelona)
- Domini fluid de l'ordre alfabètic
- Domini de la CDU
- Aprendre a fer les signatures dels llibres de l'apartat N i JN i, si s'escau, dels altres
- Aprendre a foliar llibres i a avisar quan n'hi ha algun de malmès
- Aprendre a cercar i col·locar llibres i altres suports al seu lloc
- Aprendre a utilitzar el programa informàtic de registre i préstec *Pèrgam*
- Aprendre el capteniment que cal tenir en una BBT i la seva normativa: silenci relatiu
- Parlar en veu baixa, no menjar, no xatejar, etc.
- Aprendre a adonar-se dels comportaments incorrectes dels usuaris de la BBT i saber de quina manera cal avisar-los amb educació
- Aprendre a parlar en 'veu de BBT'

Procediments:

- Treball personal, en petit grup, gran grup i amb ordinador
- Interrelació personal amb la bibliotecària i la professora referent de BBT
- Aprenentatge actiu i amb pràctiques de cada tema de la formació
- Petites dramatitzacions i grups de discussió sobre situacions possibles de comportament i maneres d'enfocar-les

Valors:

- Seriositat en el compliment del programa de formació
- Estimació i respecte envers els llibres i altres suports de la BBT com a objectes materials bells i com a transmissors de cultura
- Respecte envers tota la instal·lació de la BBT: el mobiliari, els aparells i els materials

- Activitat positiva de col·laboració mentre dura el servei: atenció, agilitat, simpatia, esperit d'equip, etc.
- Col·laboració i respecte envers les persones de la BBT i de tot el centre

Aquesta formació es fa els dimecres de 2/4 de 4 a les 5, durant 8 sessions.

Com a material, comptem amb unes fitxes molt interessants publicades pel Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona que hem adaptat al nostre alumnat.

Hi ha una programació personal de primeres pràctiques sobre els temes que s'estudien.

Durant tota la formació es tenen molt en compte i es treballen aspectes com: assistència, puntualitat, respecte, col·laboració mútua i treball en equip.

Hem de dir que, en general, els nois i noies, motivats per la possibilitat de ser auxiliars, milloren en tots aquests aspectes i es crea una amistat i es consolida un grup molt interessant.

En acabar les sessions i les pràctiques, es fa un petit acte formal de lliurament del diploma de capacitació com a auxiliar, que sol donar el director del centre.

El primer any, aquest diploma el lliurà l'alcalde de Mataró, ja que vingué a l'institut per donar els certificats dels nois i noies que havien fet la formació de joves-guia, un altre projecte d'APS, llavors també sense que se sabés, i s'ajuntaren els dos lliuraments.

Superada la fase d'aprenentatge, cosa que tothom fa molt satisfactòriament, els nois i les noies del Thos i Codina, ja estan formats per fer un servei a la comunitat.

JA SÓN AUXILIARS DE BBT!!!

Segona fase: servei

Quan els i les auxiliars ja comencen a 'treballar', cal organitzar les seves tasques i ho fem així:

Setmanalment es fan reunions d'auxiliars per organitzar la tasca de cadascú: horaris, feines per fer, planificació d'activitats de dinamització de la BBT, valoració dels problemes que van sorgint, veure com es poden superar i presa de decisions sobre noves maneres de fer.

Els torns s'organitzen segons l'horari: uns al matí, a l'hora del pati, i uns altres a les tardes, fent rotació i adaptant-nos també a les responsabilitats familiars que tenen.

Es fan petits grups de dos o tres auxiliars, que en general tenen amistat i s'apunten als torns que els toca de matí o de tarda, en horari extraescolar.

A l'hora del pati els nois i noies fan el préstec amb l'ordinador: recullen i donen llibres, els registren al Pèrgam i posen un punt de llibre a cada exemplar amb la data de retorn. És una tasca imprescindible, ja que solen venir molts alumnes i la tutora de BBT ha d'estar per a tot: consultes, recomanacions, vigilància, etc.

A la tarda ajuden a la bibliotecària a col·locar els llibres i altres suports, a folrar els llibres de més ús, a fer que hi hagi calma i bon ambient, a posar la signatura als llibres que no la tenen, a ajudar alumnes més petits en la cerca de llibres o de paraules als diccionaris i a mantenir l'ordre general a la BBT.

Els i les auxiliars també són una part important, com hem dit, en la presa de decisions i en l'organització de les activitats complementàries de la BBT. Les seves idees, a vegades de difícil realització, però sempre interessants i imaginatives, animen els debats.

També s'ocupen de la decoració i cartelleres d'anuncis i del noticiari de la BBT. Tot i que les produccions plàstiques a vegades no són d'una gran qualitat estètica, aquest aspecte agradà molt als auxiliars de la nostra BBT.

Altres tasques dels auxiliars de BBT

Ja hem dit que no volíem que la nostra biblioteca fos quelcom tancat, sinó tot el contrari: un àmbit agradable i obert a totes les persones que desitgessin venir-hi. Per aconseguir-ho hem fet moltes iniciatives de dinamització que podríem situar a mig camí entre activitats lúdiques i altres de promoció de la mateixa BBT. També entenem que ha de ser un focus de difusió cultural, complementari a la tasca d'ensenyament del mateix institut. Aquestes activitats les hem proposat la Verònica i jo mateixa, d'acord amb la direcció i la resta del pro-

fessorat, però partint sempre de les demandes dels auxiliars que aporten idees, prenen bona part de la feina i ens ajuden a engrescar-nos més.

Algunes de les activitats més interessants han estat:

- **Festes de la BBT:** S'han fet dues festes populars de primavera organitzades per la BBT, amb tota l'empenta de l'AMPA que s'hi ha abocat perquè fossin exitoses. Són dissenyades, preparades i realitzades mitjançant trobades amb responsables de les Associacions de Veïns de Cirera, Figuera Major i Molins, properes a l'institut. Alguns dels seus membres són també famílies del centre. Les hem fet al pati de l'institut, amb participació de gegants de les escoles properes, amb una assistència mitjana d'unes dues-cents cinquanta persones a cadascuna. S'ha convocat prèviament un concurs de poesia per Sant Jordi i a la festa de la BBT s'hi lliuren els premis. La participació al concurs és de més de 300 alumnes de les escoles de l'entorn. A la festa hi ha un concert de música, narració de contes, tallers relacionats amb el llibre, un bon berenar i mil coses més! Un resultat esplèndid! Realment una festa del llibre i de l'alegria! També és una festa que servia per dir al veïnat de l'institut que sabem fer festes de caire cultural, participatives i molt nombroses! Aquestes festes tenen alguna de les característiques, també sense saber-ho un xic a l'avantguarda... del que després han estat els Plans Educatius d'Entorn, és a dir, cercar que la comunitat cívica treballi enxarxada per assolir una millora educativa i, en aquest cas, a més, festiva! Encara avui, anant pel carrer, trobo pares o mares que em pregunten si es repetiran aquelles festes!
- **Arbre de Nadal de llibres:** Com que tenim pocs llibres, aquest arbre de Nadal, fet amb caps de cartró, pintat pels auxiliars i decorat amb paper verd i marró, serveix per recollir, mostrar i fer una decoració nadalenca amb els llibres que ens volen donar per a la BBT i que amb unes paneres els auxiliars recullen per diversos espais de l'institut.
- **Mercat de llibres de Sant Jordi:** És un mercat d'intercanvi de llibres que es fa a la Festa de Sant Jordi de l'IES. Posem una parada al pati amb els llibres que tenim repetits o altres que hem recollit i la gent porta llibres que ja ha llegit i n'agafa d'altres que li interessin. Sobretot el primer any, aquest mercat ha estat molt interessant, hi ha llibres de tota mena, des dels més específics i d'àmbit universitari que aporta el professorat, fins a llibres infantils de germans petits dels nostres alumnes. Aquesta petita parada de mercat tenia les característiques i alguna col·laboració del que després ha estat l'associació Llibre Viu de Mataró, entitat que recull llibres ja llegits i que, en un espai d'intercanvi, els fa arribar a nous lectors.
- **Recitals de poesia:** N'hem fet quatre. El que recordem amb més bon gust és la sessió de lectura del conjunt de poemes de Miquel Martí i Pol, "Bon profit", relacionats amb menges diverses. Fèrem un bon berenar amb els menjars descrits als poemes, cuinats per famílies dels nois i noies que els llegien. Hem comptat amb la presència de Lola Casas, mestra i autora de literatura infantil i de Pep Duran, contacontes de la cooperativa Robafaves.
- **Narració de contes:** En Pep Duran, ha vingut desinteressadament tres vegades, una per any, a explicar uns contes que no eren infantils sinó per a adolescents i que han agradat molt!
- **Club de lectura i escriptura:** S'ha format un grup de sis nois i noies, més la bibliotecària, per fer un taller que ha començat com de lectura, però que ha esdevingut un taller d'escriptura per decisió seva. En aquest taller cada noi o noia crea un personatge i junts van trenant l'argument decident cadascun què fa i com reacciona el seu personatge als actes dels altres. Al final

el llibre no s'ha acabat ni publicat, però quan parlem amb alguns dels seus participants, veiem que recorden aquell taller com un espai en el qual se'ls desvetllà la seva capacitat literària.

- **Tertúlies amb autors:** En recordem una, força interessant, amb Anna Oliveras, autora del llibre 'El diari de la Laura'. Els nois i noies han llegit aquest llibre, publicat per l'Ajuntament de Mataró, que és el fals diari d'una noia, ja que és escrit per un grup de mestres, però en el qual hi surten moltes situacions, dubtes i problemàtiques d'adolescència. El debat ha estat molt interessant i sincer!
- **Planetari:** En contacte amb el servei cultural del Departament de Benestar Social de llavors, es posà un planetari portàtil al vestíbul de la BBT i els nois i noies s'apuntaren per entrar-hi; feien una ullada a l'univers per conèixer-lo millor. És una experiència molt diferent de la resta, però que intentava acostar els nostres nois i noies a la descoberta de la ciència.
- **Arribada del tercer llibre "El pres d'Azkaban" de Harry Potter:** Quan sortí aquest llibre, la llibreria cooperativa Robafaves, situada al centre de Mataró, féu una petita celebració i un recorregut col·lectiu des de la llibreria fins a la BBT Pompeu Fabra. Nosaltres no volíem ser menys i vam organitzar una petita cursa per anar a buscar el llibre (que, evidentment, pagava l'AMPA) per pujar-lo solemnement a la BBT, on ens esperava el director per fer l'entrada solemne a la BBT i registrar el fet amb una dedicatòria a la portadella del llibre. Vam ser poquíssims, els participants, però vam tenir la sensació d'haver fet 'una cosa maca i comparable a les que es fan al centre'. Després, no cal ni dir-ho, aquest llibre ha tingut, com tots els de la sèrie *Harry Potter* de J. K. Rowling, una llista inacabable d'espera per a la seva lectura i un èxit espectacular de lectors i de debats!

Alguns trets peculiars d'aquesta experiència

Els auxiliars de biblioteca són un element important en la vida del centre quan passen a recollir llibres per les classes, quan 'fan de profe' a la BBT, quan pengen cartells per tot l'institut o quan vénen els dimecres a la tarda per fer la formació i, en general, són respectats per la resta de l'alumnat.

Per l'originalitat del projecte i la importància de la tasca que desenvolupen a la BBT, s'ha anat elaborant una mena de codi de comportament. Es tracta de drets i de deures.

Drets dels auxiliars de la BBT:

- I. Ser els principals protagonistes de les activitats de la BBT
- II. Prendre decisions en grup sobre la BBT
- III. Ser responsables de l'hemeroteca, de les tertúlies, etc.
- IV. Fer préstecs a l'hora del pati amb el programa informàtic Pèrgam
- V. Ser reconeguts i respectats com a auxiliars per l'alumnat i el professorat

Deures dels auxiliars de la BBT:

- Seguir la formació d'auxiliar
- Tenir sempre un bon comportament a la BBT
- Fer els deures escolars a la BBT
- Participar activament i amb respecte en el grup d'auxiliars
- Tenir bona relació amb tothom

Algun curs aquesta experiència s'ha pogut lligar a un Crèdit Variable a l'entorn del gust per la lectura i l'ús de les BBT. En aquest crèdit s'hi ha après a fer tasques biblioteconòmiques i de descoberta de la BBT.

Avaluació de l'experiència

No farem pas aquí una avaluació quantitativa, i menys després d'uns anys d'haver acabat el projecte, sinó que intentarem recollir records, opinions i valoracions força subjectives de les persones que hi passarem, que hi treballarem i que, en fer-ho, estàvem convençudes que ajudàvem a millorar un entorn culturalment feble i socialment difícil.

Des de la nostra mirada de responsables

- És una experiència molt positiva, engrescadora per a l'alumnat, que crea uns lligams estables entre les responsables de la BBT i un sector de l'alumnat que assisteix voluntàriament a la BBT perquè sap que hi trobarà orientacions per als seus treballs, altres nois i noies amb qui fer amistat i un ambient agradable de treball.
- Per a alguns nois i noies, especialment els que no se senten massa bé a casa seva, la BBT és com un refugi on poden participar, parlar de les seves coses i sentir-se útils.
- Hi ha nois i noies en situacions familiars difícils que vénen a la BBT per fer els treballs escolars, amb un cert suport per part de la bibliotecària i de jo mateixa, però també per sentir-se ajudats i animats. La BBT els ofereix un àmbit diferenciat, més càlid que un aula i amb més recursos de consulta que el menjador de casa seva.
- Sovint, en els instituts costa de trobar aquests àmbits, i quan es troben, s'aprofiten de debò.
- És un projecte molt senzill, molt factible i que ens el podem imaginar, amb les adaptacions necessàries, a totes les BBT escolars, tant de primària com de secundària.
- A vegades hi hem fet petites converses o tertúlies sobre temes d'actualitat, notícies, fets que havien passat a l'institut o problemes seus i val a dir que la profunditat de les opinions i la calidesa dels intercanvis podien ser molt més intensos que els que s'acostumen a establir en el marc més formal d'una aula.

- Al nivell de nosaltres dues, l'experiència fou molt positiva, descobríem la nostra manera de ser i la mútua col·laboració teixí un nus d'amistat que procurarem no trencar malgrat la trajectòria vital tan diferent entre una noia jove que tot just comença i una dona madura, ja jubilada.
- De fet, passat un temps, ens hem anat trobant i sempre, en parlar-nos, hem sentit que aquell compromís de la BBT, compartit i lluitat, ens havia donat un 'saber de l'altra' profund i joiós que es feia palès a cada retrobada.
- Cal valorar com a extremadament positiva la col·laboració de l'AMPA i de la seva representant a la BBT, que hi dedicava temps, ens ajudava i era una més del grup.

Alguns beneficis obtinguts

- Veiérem canvis d'actitud de l'alumnat, tant per part dels auxiliars com de la resta, sobretot en hàbits socials com: no menjar a la BBT, aprendre a parlar en veu baixa, tenir més polidesa a la taula, aconseguir una davallada de l'agressivitat, etc.
- Millora de les relacions entre tothom.
- Per a l'alumnat, la presa de consciència de responsabilitats i de les seves possibilitats d'assumir-les.
- La creació d'un grup d'amistat 'dels auxiliars'.
- I la sensació que fèiem quelcom nou, interessant, original, positiu i que, malgrat totes les dificultats, valia la pena lluitar i treballar per mantenir-ho!

Algunes dificultats que no es pogueren superar

- Potser era un projecte massa innovador i xocava amb la tendència generalitzada, aleshores poc participativa, de l'institut.
- Els problemes de supervivència de la mateixa BBT.
- La inconstància d'alguns nois i noies i el seu comportament en alguns moments determinats.
- Les dificultats per anar millorant i ampliant el projecte.
- La manca de recursos econòmics i de dedicació horària.
- Les nostres pròpies mancances, algunes d'objectives com ara malalties i poca possibilitat de més dedicació horària, i altres de subjectives, com no saber-ho fer millor, no saber engrescar més gent, no saber transmetre tot el valor educatiu d'aquesta experiència i, en definitiva, no ser prou lluitadores en la defensa del projecte.
- Tot i que se'ns deixava fer, que hi havia moltes i bones col·laboracions per part de tothom i un reconeixement explícit i agraït de l'esforç que suposava tirar endavant una BBT d'aquest estil, hi havia també un cert desconeixement del valor pedagògic de l'experiència; sempre era quelcom que calia anar forçant i potser no va arribar a ser prou assumit com a projecte de centre.
- Val a dir també que un institut com el nostre tenia molts altres problemes més importants que la BBT, i que l'avenç cap a la integració i convivència interculturals en les circumstàncies que vivíem era un esforç col·lectiu dur i quotidià, que calia abordar des de molts fronts diferents i que suposava un desgast superior com més alta era la responsabilitat de les persones que el dirigien.
- Ens costava engrescar l'alumnat de Mòduls Professionals, que no solia venir a la BBT al marge d'algunes excepcions. Potser no podíem tampoc oferir-los allò que necessitaven o potser no poguérem conjuminar les seves necessitats amb les nostres ofertes; els recursos eren del tot insuficients. Però ens mancava aquest alumnat gran que en altres centres és el principal usuari de la BBT.

Des de la mirada de l'alumnat participant

- Els nois i noies foren els que valoraren més l'experiència, n'estaven molt i molt contents, fins i tot orgullosos de ser auxiliars de BBT i, en general, es prenién les tasques que els tocava fer amb molta seriositat.
- Veiérem alguns canvis d'actitud social molt interessants; alumnes tímids que s'obriren, nois i noies potser massa esverats que hi canalitzaven la seva energia, nois que al principi venien a la BBT a fer gresca i que, en veure que el seu

funcionament era cosa de tothom, milloraven el seu comportament. D'això n'estem molt contentes!

- I encara avui, en trobar algun d'aquests nois i noies pel carrer, recordem amb afecte la BBT i els seus auxiliars, com una experiència en la qual varen ser reconeguts, apreciats i convidats a ser protagonistes.
- Cal dir també que, per part de la majoria d'exalumnes, hi ha un record global del nostre institut molt i molt positiu i això té mèrit: les dificultats són moltes, la diversitat humana massa poc àmplia per la banda de la classe social mitjana i la cultural tan gran que es fa difícil d'assumir, fins i tot amb la més gran voluntat, a causa de la gran diferència d'idiomes, de currículums escolars i de trajectòries vitals.

He parlat darrerament, per escriure aquest article, amb nois i noies que foren auxiliars o simples usuaris de la BBT i és un goig per a mi veure com coincideixen a recordar aquell espai i aquelles activitats amb molt d'afecte.

Em diuen que la Verònica era una bibliotecària sempre disposada a ajudar, a orientar o a encaminar qui ho demanés vers el llibre que podia aclarir dubtes o que podia fer passar una bona estona de lectura.

Em diuen també que la BBT, tot i les seves mancances d'instal·lació, era un espai acollidor, que feia bo d'anar-hi i de treballar-hi.

Una noia, en concret, em diu que li agradava molt anar-hi, que no s'hi avorria mai, perquè quan acabava de fer-hi els deures, podia o ajudar a decorar la BBT, o llegir un llibre o xerrar fluixet amb la Vero i explicar-li coses que no s'atrevia a explicar a ningú més.

També destaquen que era un 'espai creatiu', sempre hi havia alguna cosa nova a fer que atrapava i que et feia córrer per arribar a casa a l'hora acordada amb els pares, ja que el temps a la BBT volava!

I per acabar conclouen que ara és diferent, però que allò no fou en va.

Respecte als auxiliars, diuen que se sentien superiors als altres, que els feia molta il·lusió que els fessin preguntes o saber que eren els responsables de l'ordre de la biblioteca, de BBT en sabien més que ningú, a vegades més que algun professor a qui li explicaven la CDU o l'ordre dels llibres a les prestatgeries.

L'aprenentatge servei i els auxiliars de la BBT

No ha estat fins fa molt poc que hem descobert l'APS; no ha estat fins fa més poc encara que se'ns ha acudit que aquella experiència, ja finida, havia estat, sense que ho sabés ningú, un projecte amb força elements del que és l'APS. Potser la podríem tractar de "proto-experiència d'APS".

I ha estat per això que avui ens atrevim a presentar aquesta lleu i breu experiència entre veritables experiències d'APS, experiències que han nascut amb voluntat de ser-ho i amb totes les seves característiques.

Vegem alguns elements que, a parer nostre, hi tenen semblança:

- El fet que hi hagi una formació específica per al servei que es realitzarà més tard.
- En el programa s'hi estudien temes no curriculars però molt importants per orientar-se en una BBT i d'alguna manera, en la vida.
- El treball del gust per la lectura és una millora per a la persona.
- És un servei voluntari per enriquir la vida d'una comunitat, reduïda, però comunitat.
- La BBT, amb el servei dels auxiliars, funciona molt millor i pot oferir més recursos.
- És transformadora de la petita realitat de la BBT.
- Causa impacte perquè es tracta d'una altra via de participació de l'alumnat en un servei de l'institut.
- És una experiència modesta, limitada en l'espai i sotmesa als vaivens de la pròpia BBT, però amb uns valors que s'encomanen i es generalitzen.
- Però també és innovadora, perquè és la primera vegada que es fa una actuació d'aquest tipus a l'IES. Als instituts sol haver-hi una certa preocupació per afavorir

la participació de l'alumnat, però costa molt, per molts motius, fer projectes concrets d'activitats participatives organitzades i estables.

- La pedagogia de l'experiència pretén conscienciar i responsabilitzar tothom de la importància d'una bona BBT i que el seu funcionament és cosa de tothom.
- L'alumnat és alhora receptor i protagonista de l'experiència.
- La tasca dels auxiliars, tot i no ser gaire coneguda, té incidència no només en el funcionament concret de la BBT sinó en la seva difusió pel barri.

Si entenem l'APS com "una pràctica pedagògica que vol sostenir simultàniament dues intencionalitats: la intencionalitat pedagògica de millorar la qualitat dels aprenentatges i la intencionalitat solidària d'oferir una resposta participativa a una necessitat social"², la nostra petita experiència complia els dos supòsits: els auxiliars aprenen més i millor en un àmbit important de la cultura i fan un servei interessant que respon a una necessitat.

Amb tota la modèstia, hem intentat complir aquesta proposta:

Vols saber? Estudia!
Vols saber més? Busca un bon mestre!
Vols saber encara més?
Ensenya a altri el que has après!³

Ens sembla, per tant, que fèiem APS sense saber-ho, perquè compartíem la seva filosofia, aquesta filosofia que, en descobrir-la molts anys més tard, ens ha fet dir: -Era això, el que volíem... Si ho haguéssim sabut..., ho hauríem fet tot molt millor, perquè l'APS és una metodologia de pedagogia solidària, valor que nosaltres també volem!

I per acabar..., un record dolorós

Voldria recordar, ara, per què té una certa relació amb tot el que hem explicat de la vida de la BBT i dels auxiliars un noi d'origen magribí, l'Abdelalí, de 13 anys, que estava en una situació personal molt difícil i amb un manifest mal comportament a les aules.

Ell venia sovint a la biblioteca i el seu llibre preferit era "La Caputxeta Vermella", en un format de llibre infantil il·lustrat. Passava estones llegint, poc a poc i amb dificultats aquell llibre, amb gran sorpresa per part nostra. Ens feia preguntar-nos: -Per què justament un llibre infantil? Què li deu comunicar? Potser li parla d'una tendresa que ell no ha pogut experimentar?

Finalment se l'expulsà del centre: el seu comportament era en realitat del tot insostenible malgrat els esforços de treball amb la família, de les consultes psicològiques i de tots els pactes que férem amb ell.

Malauradament l'Abdelalí morí al cap de dos anys, sol, de sobredosi, quasi al mig del carrer. Quan anàrem a visitar la mare en els dies del dol, ens manifestà que encara que hagués tingut tan mal comportament a l'institut, ell sempre en parlava bé i el recordava amb afecte.

Jo vull pensar que aquelles petites estones a la BBT, amb 'La caputxeta vermella' a la mà, foren petits moments de llum a la seva vida i un breu retorn a una infantesa en què no havia esta feliç.

² TAPIA, M .N.: *La pràctica solidària com a pedagogia de la ciutadania activa*. Debats d'Educació 6, Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 2005.

³ Clara Lubich, Premi UNESCO d'Educació per la Pau.

Sempre hem tingut envers l'Abdelalí dos sentiments: la impressió d'haver obert amb aquell llibre alguna cosa de molt profunda en ell, però sobretot el sentiment de culpabilitat de no haver fet res més per ell, un adolescent que malmeté del tot la seva vida quasi abans de començar-la, sense ser-ne conscient.

I són experiències doloroses com aquesta les que ens fan pensar en l'immens compromís que tenim envers els infants i els joves; l'immens compromís de treballar perquè tots els nens i nenes, tots els nois i noies puguin somriure, ja que el somriure a la seva cara, més que la rialla oberta, és la llum d'una esperança.

És aquest immens compromís, del qual no podem dimitir, el que ens esperona a seguir i seguir i seguir...

Perquè treballar colze a colze amb nois i noies per la utopia d'una societat més justa i solidària és l'escomesa més bonica que hi pot haver en aquest món!

Bibliografia

TAPIA, M .N.: *La pràctica solidària com a pedagogia de la ciutadania activa*. Debats d'Educació 6, Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 2005.